

REALITĂȚI POLITICE ȘI CONEXIUNI NUMISMATICE ÎN SUDUL MOLDOVEI ÎN SECOLELE VIII-X

Sorin LANGU*

Key words: Byzantium, follis, solidus, miliaresion, Bulgarians

Sudul Moldovei a avut mereu o istorie complicată: surse puține, și fragmentare, vecinătatea Dunării și a Dobrogei, prezența neîntreruptă a unor imperii la sud de Dunăre, stepa Bugeacului au făcut din acest areal un spațiu de trecere folosit de populații diverse. În acest articol ne propunem să vedem în ce măsură realitățile politico-militare se suprapun, sunt susținute de cele numismatice.

Primii care influențează decisiv spațiul în discuție sunt bulgarii. Pentru spațiul balcano-carpatic, cea mai importantă formațiune rămâne cea a lui Asparuh, care în scurt timp se va stabili în zona Bugeacului, de unde va întreprinde mai multe expediții la sud de Dunăre¹. Marea expediție a lui Constantin IV Pogonatul va eșua în anul 680², permițând lui Asparuh o contraofensivă prin care va cuceri teritoriile orientale aflate între Dunăre și Munții Balcani³. Triburile slave, majoritare, vor plăti tribut noului conducător, iar Bizanțul va încheia pace în 681 recunoscând noul stat și obligându-se la plata unui tribut anual⁴. În același timp, dominația avară din Muntenia și Oltenia va lua sfârșit, la fel ca și cea din Moldova⁵.

Echilibrul produs va permite ca timp de un secol să fie liniște la nord de Dunăre, neputându-se vorbi de o stăpânire efectivă străină⁶, avînd ca efect o creștere demografică remarcabilă și crearea civilizației de tip Dridu⁷.

De distrugerea kaghanatului avar vor profita bulgarii conduși de Kardam, care îi vor înfrânge dur pe bizantini la Markellai în 792⁸, și își vor extinde dominația și asupra unui

* langusorin@yahoo.com

¹ G. Ostrogorsky, *History of the Byzantine State*, Rutger University Press, 1969, p.125-126; vezi și discuția referitoare la diversele aspecte ale venirii bulgarilor la P. Diaconu, *Despre localizarea Onglos-ului*, în "Peuce", II, 1971, p.191-203, Idem, *Unde trebuie căutat Onglos*, în "Istros", VII, 1994, p.359-361, Racho Rachev, *Quelques remarques sur l'Onglos*, în *Prinos lui Petre Diaconu la 80 de ani, volum îngrijit de I. Cîndea, V. Sârbu, M. Neagu, Brăila, 2004*, p. 277-282 (în continuare, *Prinos*).

² G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 127.

³ P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București, 2002, p. 21.

⁴ G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 127, D. Obolensky, *Un Commonwealth medieval: Bizanțul. Europa de Răsărit, 500-1453*, trad.C. Dumitriu, postfață de N. Ș. Tanașoca, București, 2002, p. 80; despre armata și tactica bulgară, vezi D. Nicolle, A. McBride, *Romano-Byzantine Armies 4th-9th centuries*, Osprey, London, 1992, p. 23-24, despre pierderile suferite de Imperiul Bizantin, vezi W. Treadgold, *A History of Byzantine State and Society*, Stanford University Press, 1997, p. 371.

⁵ A. Madgearu, *Continuitate și discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII*, București, 1997, p. 150-151.

⁶ A. Madgearu, *op. cit.*, p. 160.

⁷ D. Gh. Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V-XI e.n.*, Iași, 1981, p. 48.

⁸ G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 127; despre consecințele expansiunii france în Orientul Europei, N. Iorga, *Locul românilor în istoria universală*, ediție îngrijită de R. Constantinescu, București, 1985, p. 81-83; în același timp

teritoriu de la nord de Dunăre⁹; dominație legată, probabil, de exploatarea sării¹⁰. Pe de altă parte rămânerea sub dominația bulgară a Bugeacului este mai greu de crezut, odată ce flota bizantină de pe Dunăre acționa încă, iar în zonă ajunseră maghiarii¹¹, cu care, probabil, se și confruntaseră câțiva ani mai înainte¹². Este greu de admis o luare în posesie a teritoriului până la Carpați¹³, odată ce Krum (803-814) lichidase ultimele rămășițe ale khaganatului avar (805) și ajunsese până la Dunărea mijlocie, în Pannonia, adică un teritoriu foarte mare care trebuia organizat repede, francii și moravienii fiind aproape. Probabil că mai multe căpetenii româno-slave de la nordul Dunării au recunoscut autoritatea bulgară plătind tribut, dar o prezență militară, efectivă și regulată, la nordul Dunării cu greu poate fi acceptată pe un spațiu așa de mare. Tot acum începe revirimentul economic al Bizanțului, mai întâi prin reformele economice ale lui Nicephor I¹⁴, apoi prin cea monetară a lui Theophil¹⁵.

Războaiele purtate de urmașii lui Omurtag cu Bizanțul¹⁶, creștinarea bulgarilor în 864¹⁷, atacul varegilor asupra Constantinopolului (860)¹⁸ aduc liniște în teritoriile de la nordul Dunării. Spre sfârșitul sec. IX au loc însă mai multe evenimente care vor afecta teritoriul extracarpatic.

Statul chazar¹⁹, care reprezentase timp de 2 secole (VIII-IX) o barieră în calea nomazilor începe să decadă. Pecenegii încearcă să se elibereze de sub tutela chazară, sunt înfrânți și o parte din ei, la presiunea uzilor, înaintează spre bazinul Niprului, presându-i pe unguri²⁰. Aceștia se stabilesc temporar în Atelkuzu, dar învinși de pecenegi și bulgari trec Carpații și se așează în Pannonia (896)²¹, în locul lor, între Bug și Nistru venind pecenegii²².

Bizanțul suferea din plin în Asia Mică, Warren T. Treadgold, *Notes on the numbers and organisation of the ninth-century Byzantine army*, în *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 21, 1980, p. 269-288.

⁹ A. Madgearu, *op. cit.*, p. 160; Al. A. Bolșacov-Ghimpu, *Moldova, din vechime până la voievodat. Studii istorice*, București, 1999, p. 106.

¹⁰ D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 49.

¹¹ V. Spinei, *Realități etnice și politice în moldova meridională în secolele X-XIII. Români și turanici*, Iași, 1985, p. 46.

¹² *Ibidem*.

¹³ În schimb, se pare că acum statul bulgar își extinde dominația asupra Dobrogei, A. Madgearu, *op. cit.*, p. 159, O. Damian, *Despre prezența politică bizantină la Dunărea de Jos în secolele VII-X*, în *Prinos*, p. 294.

¹⁴ G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 186-200.

¹⁵ Ph. Grierson, *Byzantine Coinage*, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C., 1999, p. 14 și 20.

¹⁶ P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *op. cit.*, p. 27; D. Obolensky, *op. cit.*, p. 83.

¹⁷ *Ibidem*, p. 27-30; *Ibidem*, p. 285-286; G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 230-231; Al. Madgearu, *România în secolul al IX-lea în lumina scrisorii papei Nicolae I către împăratul Mihail III*, în "SCIV", 37, 1986, 4, p. 319.

¹⁸ G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 228; D. Obolensky, *op. cit.*, p. 100-101.

¹⁹ Despre relațiile dintre chazari și slavi, Oscar Halecki, *Borderlands of Western Civilization. A History of East Central Europe*, Fordham University, Digitized by Andrew L. Simon, 1998, <http://historicaltextarchive.com>; despre convertirea lor la mozaism și implicațiile sale, R. Șt. Vergatti, *Populație. Timp. Spațiu. Privire asupra demografiei istorice universale*, Brăila, 2003, p. 105-106, despre încercările bizantine de convertire la creștinism, D. Obolensky, *op. cit.*, p. 194-197.

²⁰ V. Spinei, *The Great Migrations in the East and South East of Europe from the Ninth to the Thirteenth Century*, Cluj-Napoca, 2003, p. 121-122; N. Iorga, *Chestiunea Dunării*, Iași, 1999, p. 158; ultimele opinii legate de prezența maghiară în Levedia, Constantin Zuckerman, *Les Hongrois au pays de Lebedia: Une nouvelle puissance aux confins de Byzance et de la Khazarie ca 836-889*, în *To empolemo Byzantino - Byzantium at War*, Edited by Nicolas Oikonomides, Athens, Institute for Byzantine Studies, 1997.

²¹ www.hungarian-history.hu/lib/lazar/zar05.htm; despre numărul lor vezi discuția la R. Șt. Vergatti, *Populație. Timp. Spațiu*, p. 106-107; Paul A. Stephenson, *On the need for further studies of medieval Hungary in English*, în *Byzantina et Slavica Cracoviensia III: Byzantium and East Central Europe*, edited by Gunter Prinzing, Maciej Salamon and Paul Stephenson, Krakow, 2001, p. 104.

²² V. Spinei, *Relațiile...*, p. 54; N. Iorga, *op. cit.*, p. 84-89; Al. A. Bolșacov-Ghimpu, *op. cit.*, p. 115-116; referitor la problema prezenței românilor în Pannonia și în Transilvania există o bibliografie imensă în care se

Aceștia sunt chemați în ajutor de bizantini contra lui Simeon al Bulgariei (917)²³. Pecenegii vin, dar neînțelegerile cu bizantinii îi vor determina să se întoarcă la locurile de unde veniseră. Locurile văzute, bogăția orașelor de la sudul Dunării îi determină să se stabilească în Bugeac, sudul Moldovei și estul Munteniei în deceniile următoare²⁴, consecința fiind depopularea Bugeacului și retragerea către zone adăpostite a multor așezări din zona afectată²⁵.

Bizantinii îl cheamă în ajutor pe cneazul Sviatoslav al Kievului în 968, Sviatoslav îi învinge pe pecenegi, și apoi revine la Pereiaslavețul Mic, înaintează și cucerește Preslavul Mare²⁶. Armata lui Ioan Tzimiskes înaintează în 971, cucerește Preslavul Mare, Sviatoslav se retrage la Durostorum unde este asediat timp de 3 luni, fiind obligat să capituleze²⁷ (un an mai târziu moare într-o luptă cu pecenegii pe Nipru)²⁸.

Revenirea Bizanțului la Dunăre înseamnă trecerea Dobrogei și a estului Bulgariei sub stăpânire bizantină²⁹, care va instala în zonă un strateg cu reședința la Durostorum. Una din noile theme se va numi Mesopotamia vestică, și se va întinde până în valea Carasu³⁰. Organizarea themei Paristrion (Paradunavon) va avea repercursiuni extrem de importante

dezbat argumentele rossleriene și cele ale continuității, vezi N. Stoicescu, *O falsă problemă istorică-discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc*, București, 1995: www.hungarian-history.hu/lib/lazar/zar05.htm; despre ultimele discuții, vezi recenzia lui Al. Madgearu la András Róna-Tas, *Hungarians and Europe in the Early Middle Ages: An Introduction to Early Hungarian History*. New York: Central European University Press, 1999, recenzie apărută în *The Medieval Review*, The Medieval Institute, Western Michigan University, <http://www.hti.umich.edu>; A. Koestler, *The Thirteenth Tribe*, London, Random House, 1976, p. 5 și urm.

²³ Theophanes Continuatus, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, București, II, ed. H. Mihăescu, Gh. Ștefan, R. Hîncu, VI. Iliescu, V. C. Popescu, 1970, p. 675, (în continuare, *FHDR*, II), Zonaras, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, București, III, ed. Al. Elian, N. Ș. Tanașoca, 1975, p. 213 (în continuare, *FHDR*, III); despre contextul acestui atac, considerat nejustificat, P. Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier. A Political Study of the Northern Balkans 900-1204*, Cambridge University Press, 2000, p. 22; D. Obolensky, *op. cit.*, p. 126-127.

²⁴ D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 51; acest fapt determină o reconsiderare a politicii bulgare, care începe să-i cultive pe nomazi, încercând să-i folosească ca un factor de presiune suplimentar contra bizantinilor, și pentru a nu fi, la rândul lor, atacați de nomazi, P. Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier*, p. 31.

²⁵ V. Spinei, *Moldova în secolele XI – XIV*, Chișinău, 1994, p. 175-177.

²⁶ Cel mai important izvor la G. Popa-Lisseanu, *Cronica lui Nestor*, traducere și comentarii, în *Izvoarele istoriei românilor*, VII, București, 1935, p. 74-76, traducere reprodusă parțial în *Texte din istoria universală*, București, 1975, p. 157-158; alte izvoare: Leon Diaconu, în *FHDR*, II, p. 679-697, Kedrenos, în *FHDR*, III, p.137-143, Zonaras, în *FHDR*, III, p. 213-219; despre aceste evenimente G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 292; Gh. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Iași, 1999, p. 227; P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *op. cit.*, p. 38; S. B. Dașkov, *Dicționar de împărați bizantini*, București, 1999, p.242; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 53; P. Diaconu, *Une information de Skylitzes-Cedrenos à la lumière de l'archéologie*, în *RESEE*, VII, 1969, 1, p. 43-49; A. Andronic, *Români, bulgari, ruși și bizantini la Dunărea de Jos la sfârșitul secolului al X-lea*, în *MA*, I, 1969, p. 207-212; D. Obolensky, *op. cit.*, p. 80; Ivan Jordanov, *Preslav în The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century*, Angeliki E. Laiou (ed.), Washington, D.C., 2002, II, p. 667 (în continuare, *EHB*); comentarii ample la Stamatina McGrath, *The Battles of Dorostolon (971): Rhetoric and Reality*, în *Peace and War in Byzantium: Essays in Honor of George T. Dennis, S.J.*, 1995, p. 152-164; Walter K. Hanak, *The Infamous Sviatoslav: Master of Duplicity in War and Peace?*, în *Peace and War in Byzantium: Essays in Honor of George T. Dennis, S. J.*, 1995.

²⁷ Acum are loc și cunoscutul episod al închinării unor căpetenii de pe malul stâng al Dunării față de împăratul Ioan I Tzimiskes, *FHDR*, III, p. 16-17, vezi comentarii și bibliografie la I. Bica, *Informații cuprinse în izvoarele bizantine referitoare la situația teritoriilor românești nord-dunărene în ultima treime a secolului al X-lea*, în "Argesis", XI, 2002, p. 131-135.

²⁸ A. Ruzé, *Ukraines et roumains (IXe-XXe siècle). Rivalités carpatho-pontiques*, Paris-Montreal, 1999, p. 33.

²⁹ Tzimiskes reamenajează rapid cetățile dunărene din Dobrogea, P. Diaconu, *Une information de Skylitzes-Cedrenos*, p.49.

³⁰ A. Madgearu, *The restoration of the Byzantine rule on the Danube*, în *RESEE*, XXXVII-XXXVIII, 1999-2000, p. 16-17; despre istoria acestei theme vezi M. Șesan, *Les thèmes byzantins à l'époque des Commènes et des Anges (1081-1204)*, în *RESEE*, XVI, 1978,1, p. 47-48.

pentru teritoriile extracarpătice³¹. Deși aflate sub dominația directă sau indirectă a pecenegilor, ele au cunoscut o dezvoltare evidentă până în primele decenii ale sec.XI, când vor reîncepe invaziile pecenege. În tot această vreme monedele și mărfurile circulă masiv la nordul Dunării³², îndeosebi după cucerirea în totalitate a Bulgariei sub loviturile împăratului Vasile II Bulgaroctonul (1018)³³.

În bazinele superioare ale Nistrului și Prutului românii evoluau în vecinătatea tiverților (care erau în sfera de influență a Kievului) și a croaților³⁴. În Bugeac se pare că se întindea, pe o parte a lui cel puțin, thema Mesopotamiei occidentale, iar la Durostorum în 971 Tsimiskes primea și vizita unor emisari ai unor cetăți de la nord de Dunăre, probabil de la Slon (jud. Prahova)³⁵.

Situația politico-militară este susținută și de descoperirile numismatice. Pentru perioada 700-829 s-au găsit patru monede: un solidus la Vypaskoe (regiunea Odessa), de la Constantin V (741-775)³⁶, o hexagramma de la Leon IV (775-780)³⁷, descoperită la Tichilești (jud. Brăila)³⁸, un follis de la Tiberiu III Apsimar (698-705), găsit la Berezeni (jud. Vaslui)³⁹, și un follis de la Nicephor I (802-811) la Șirna (jud. Vaslui)⁴⁰, pus în legătură cu datarea culturii Dridu, la limita ei inferioară, la care putem adăuga și un follis de la Leon III (717-741) aflat în colecția Muzeului Național al Bucovinei din Suceava⁴¹. De reținut, pe lângă faptul că marchează legături cu Bizanțul, spațiul în care se găsesc cele patru monede este circumscris la o arie din sudul Moldovei și nord-estul Munteniei, spațiu pe care-l vom mai întâlni. Este spațiul folosit de migratori în drumul lor spre Bizanț. Proveniența monedelor nu este

³¹ Despre perioada în care a funcționat această temă, vezi principalele opinii în P. Diaconu, *Despre situația politică la Dunărea de Jos în secolul al XII-lea*, în „SCIVA”, 27, 3, 1976, p. 294; Al. Andronic, *op. cit.*, p. 212; R. Ciobanu, *Puncte de vedere asupra formațiunilor politice din Dobrogea în sec. XI*, în „Peuce”, II, 1971, p. 249, V. Mărculeț, *Asupra funcționării unor guvernatori ai themei Paristrion –Paradunvon din secolul al XI-lea, în România în Europa medievală*, p.175-197.

³¹ Gh. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Iași, 1999, p. 213.

³² Este momentul emiterii unor serii de folliși anonimi, Ph. Grierson, *op. cit.*, p. 21.

³³ Eric McGeer, *Byzantine Siege Warfare in Theory and Practice*, în *The Medieval City Under Siege*, Boydell & Brewer, 1995, p. 123; despre Dunărea ca frontieră, A. Madgearu, *Dunărea în epoca bizantină (secolele X-XII): o frontieră permeabilă*, în RI, 10, 1999, 1-2, p. 41-55.

³⁴ V. Spinei, *Moldova...*, p. 60.

³⁵ *Ibidem*, p. 65.

³⁶ S. Musteață, *Moneda bizantină în teritoriile carpato-nistrene în secolele VI-X*, Chișinău, 2014, p. 68; o monedă similară s-a găsit și în China, în zona orașului Khotan, de pe “Drumul mătăsii”, Thierry François, Cécile Morrisson, *Sur les monnaies byzantines trouvées en Chine*, “Revue numismatique”, 6e série - Tome 36, 1994, p. 116.

³⁷ Pentru situația economică din sec VIII vezi și W. Treadgold, *op. cit.*, p. 407-410.

³⁸ C. Preda, *Circulația monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană*, în SCIV, 23, 1972, 3, 1972, p. 410; pus în legătură cu o staționare a flotei bizantine în zonă, Ernest Oberländer-Târnoveanu, “*Barbaricum Apropiat*” – populațiile din Muntenia și Imperiul Bizantin (secolele VI-X) – mărturia numismaticii, în „Ialomița”, IV, 2003-2004, 357-358.

³⁹ I. Dimian, *Câteva descoperiri bizantine pe teritoriul R.P.R.*, în SCN, I, 1957, p. 197, Ernest Oberländer-Târnoveanu, *La răscruce de vânturi – tranziția de la Antichitate la Evul Mediu timpuriu în zona Porților de Fier ale Dunării – un punct de vedere numismatic*, în CN, VIII, 2002, p.147; moneda de la Tiberius III Apsimar este destul de rară, de exemplu în colecția muzeului din Zagreb din peste 2100 de monede bizantine doar una figurează de la amintitul împărat, I. Mirnik, A. Šemrov, *Byzantine coins In The Zagreb Archaeological Museum Numismatic Collection Anastasius I (A.D. 497-518) - Anastasius II (A.D. 713-715)*, VAMZ, 3.s., XXX-XXXI129-258 (1997-1998), p. 202.

⁴⁰ Șt. Olteanu, *O monedă de la împăratul Bizanțului Nichifor I descoperită la Șirna, jud.Prahova și importanța ei pentru datarea primei faze a culturii „Dridu”*, în CN, VIII, 2002, 174-175, E. Oberländer-Târnoveanu, E. M. Constantinescu, *Monede romane târzii și bizantine din colecția Muzeului Județean Buzău*, în *Mousaios*, IV/1, 1994, p. 321.

⁴¹ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 67.

economică ci mai degrabă militară, legată de acțiunile bizantine contra bulgarilor⁴². De altfel și în Balcani circulația monetară se menține la cote foarte mici, înregistrându-se progrese după 813⁴³.

Același areal se păstrează și pentru perioada domniilor lui Mihail III (842-867), un solidus de aur descoperit la Găvănoasa, și Vasile I (867-886), de la care provin două monede argint de tip solidus descoperite la Vaslui⁴⁴ și Suvorovo⁴⁵, plus doi folles din arealul dintre Carpați și Prut⁴⁶. Odată cu venirea lui Leon VI (886-912) situația se schimbă. Circulația monedelor mici începe să crească⁴⁷, și acest lucru se observă și în regiunile extracarpatică⁴⁸. Este prima pătrundere masivă de folles bizantini după 602. Nu e însă vorba de o distribuție uniformă a monedei lui Leon VI, ci mai curând de o concentrare a acesteia: 4 monede la Drobeta⁴⁹, două la Craiova⁵⁰, una pe linia Oltului, la Dobrușa (jud. Vâlcea)⁵¹, două pe linia Dunării, la Călărași⁵² și Comana (jud. Giurgiu)⁵³, una în Prahova⁵⁴, două în localități neprecizate din Basarabia⁵⁵, și câte una la Gugești⁵⁶, Huși⁵⁷, Negrești⁵⁸, Zorleni (jud. Vaslui)⁵⁹ și Satu Nou (jud. Iași)⁶⁰, la care putem adăuga 8 monede din colecția MMB⁶¹ din București și două din colecția MNIM din Chișinău⁶². O situație specială o reprezintă monedele de la

⁴² Idem, *Byzantine finds in the Prut – Nistru Space, dating from 8th-9th centuries*, în *Scripta archaeologica. Miscellanea in honorem septagenarii magistri Ion Ioniță oblata*. Ediderunt: Virgil Mihailescu-Bîrliba, Cătălin Hriiban, Lucian Munteanu, Iași, 2006, p. 291.

⁴³ E. Oberländer-Târnoveanu, *La monnaie dans l'espace rural byzantin des Balkans orientaux- un essai de synthèse au commencement du XXIe siècle*, în "Peuce", s.n., I (XIV), 2003, p. 350-351, numărul de monede scade pe fondul diminuării drastice a bugetului imperial, de exemplu bugetul lui Constantin V este de 1,94 milioane nomisme față de 3,7 mil de nomisme al lui Heraclius, W. Treadgold, *op. cit.*, p. 412.

⁴⁴ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 78.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ D. M. Metcalf, *Coinage in South – Eastern Europe 820 – 1396*, London, 1979, p. 11; idem, *The new bronze coinage of Theophilus and the growth of the Balkan Themes*, în ANSMN, 10, 1961, p. 81-98.

⁴⁸ La fel ca și în nordul Bulgariei, D. M. Metcalf, *Coinage*, p.41-43, Ernest Oberlander-Târnoveanu, "Barbaricum Apropiat", p. 361-362.

⁴⁹ C. Preda, *Circulația*, p. 410; O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud – carpatică (sec. III – XI)*, Craiova, 1976, p. 211; B. Mitrea, în "Dacia", XXI, 1977, p. 381; E. Oberländer-Târnoveanu, *Coins and history. The case of the area of the Iron Gates of the Danube during the 10th-11th centuries*, în "Istros", X, 2000, p. 393.

⁵⁰ Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Monedă și societate pe teritoriile de la sud și est de Carpați (secolele VI-XIV)*, Cluj-Napoca, 2003, p. 73.

⁵¹ O. Toropu, Onoriu Stoica, *Monede bizantine decoperite în Oltenia*, în "Drobeta", I, 1974, p. 165.

⁵² B. Mitrea, în SCIV, 21, 1970, 2, p. 345; C. Preda, *Circulația*, p. 398; O. Iliescu, *Moneda romano-bizantină pe teritoriul României (326-1327)*, *Cultura bizantină în România. La culture byzantine en Roumanie*, București, 1971, p. 185.

⁵³ Poenaru-Bordea Gheorghe, Popa Corneliu, *Noi date numismatice privind prezențele bizantine în Câmpia Româna în sec. IX – XI*, în *Ilfov – File de istorie*, București, 1978, p. 135.

⁵⁴ C. Preda, *Circulația*, p. 412.

⁵⁵ V. Butnaru, *O nouă monedă bizantină de la Gugești (județul Vaslui)*, în CI, XII-XIII, 1981-1982, p. 170.

⁵⁶ G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 88; V. Butnaru, *op. cit.*, p. 169; D. Gh. Teodor, *Descoperiri arheologice și numismatice la est de Carpați în sec. V – XI*, (în continuare *Descoperiri*), București, 1997, p. 96.

⁵⁷ *Corpus Nummorum Moldaviae-III. Monnaies et parures du Musée Départemental "Ștefan cel Mare" de Vaslui* (éd.V. Butnariu), Iași, 2007, p. 96.

⁵⁸ D. Gh. Teodor, *Descoperiri*, p. 121; Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, București, 1997, p. 353.

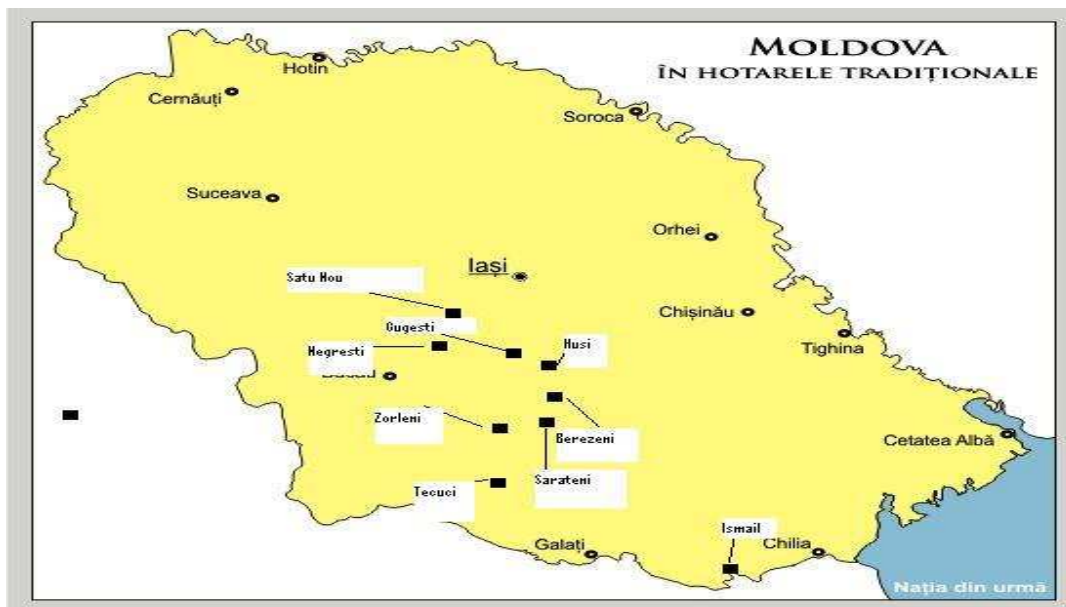
⁵⁹ C. Preda, *Circulația*, p.408; D. Gh. Teodor, *Descoperiri*, p. 142.

⁶⁰ G. Coman, *Statornicie, continuitate*, p. 284; D. Gh. Teodor, *Descoperiri*, p. 171.

⁶¹ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 81, nota 335.

⁶² *Ibidem*, nota 338.

Negrești și Zorleni. Ele au fost publicate de Ghenuță Coman⁶³, au fost preluate de alți cercetători, dar recent s-a considerat că e vorba de o singură monedă⁶⁴. Sergiu Musteață crede că de fapt informațiile inițiale au fost cele corecte și avem de-a face cu doi folles la Negrești și unul de la Zorleni⁶⁵.

Tabel 1: Monedele din bronz.

Monedele din zona Vaslui-Iași se pot lega de faptul că în această zonă se aflau două grupări „mari” de așezări ale culturii Dridu⁶⁶, grupări care probabil aveau legături cu Dobrogea (erau și mărfuri bizantine importate), și în care începuse și folosirea monedei.

Multe probleme pun și monedele din timpul lui Constantin VII (913-959), o domnie cu mulți asociați⁶⁷. Primele care apar sunt cele din perioada asocierii cu Zoe, doi folles descoperiți în Oltenia⁶⁸. De la Constantin VII, asociat cu Roman I, provin două monede de la Ismail: un miliaresion perforat de argint și un follis⁶⁹. Singulară este moneda de la Roman I descoperită la Sărățeni (jud. Vaslui)⁷⁰, surfrapată peste un follis de la Leon VI, monedă publicată anterior ca fiind de la Roman III sau Mihail IV⁷¹.

Cele mai multe monede aparținând lui Constantin VII provin din timpul asocierii cu fiul său, Roman II (945-959), 5 solidus descoperiți la Alexandria (jud. Teleorman)⁷², Dridu

⁶³ D. Gh. Teodor, *Descoperiri...*, p.121; Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, București, 1997, p. 353 (pentru Negrești), G. Coman, *Statornicie, continuitate*, p. 284; D. Gh. Teodor, *Descoperiri*, p. 171 (pentru Zorleni).

⁶⁴ Gh. Mănușu-Adameșteanu, E. Popușoi, *Monede bizantine descoperite la est de Carpați*, în “AM”, XXIII-XXIV, 2003, p. 353.

⁶⁵ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 83.

⁶⁶ Șt. Olteanu, *Societatea carpato-danubiano-pontică în sec. IV –XI. Structuri demo-economice și social-politice*, București, 1997, p. 30-31.

⁶⁷ W. Treadgold, *op. cit.*, p. 475 și urm.

⁶⁸ E. Oberländer-Târnoveanu, *Coins and history*, p. 394.

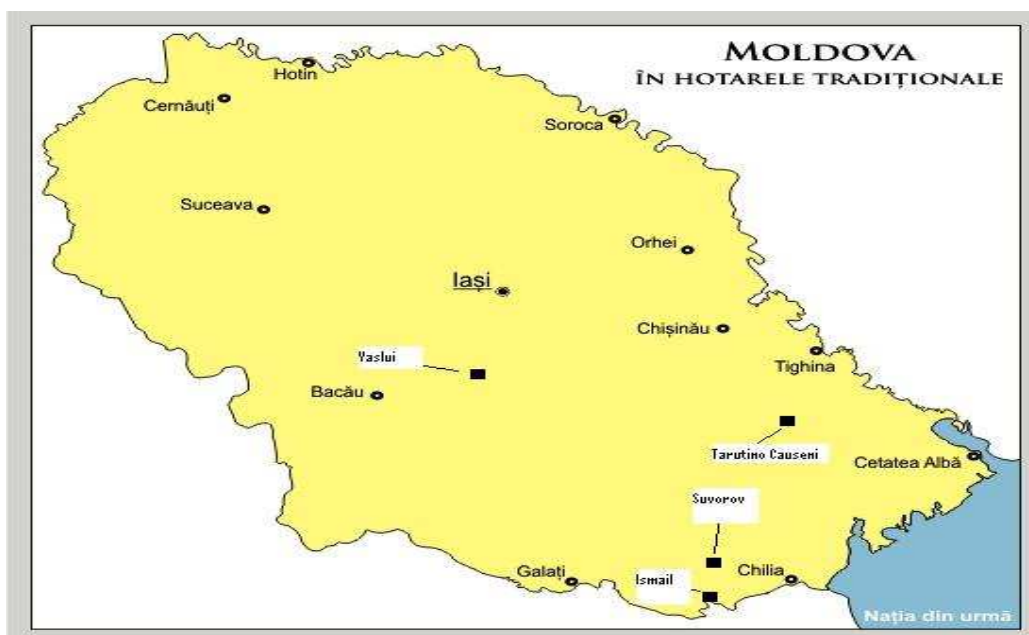
⁶⁹ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 85.

⁷⁰ *Corpus Nummorum Moldaviae-II. Monnaies et parures du Musée d'Histoire de la Moldavie* (éd.V. Butnariu), Iași, 2001, p. 152.

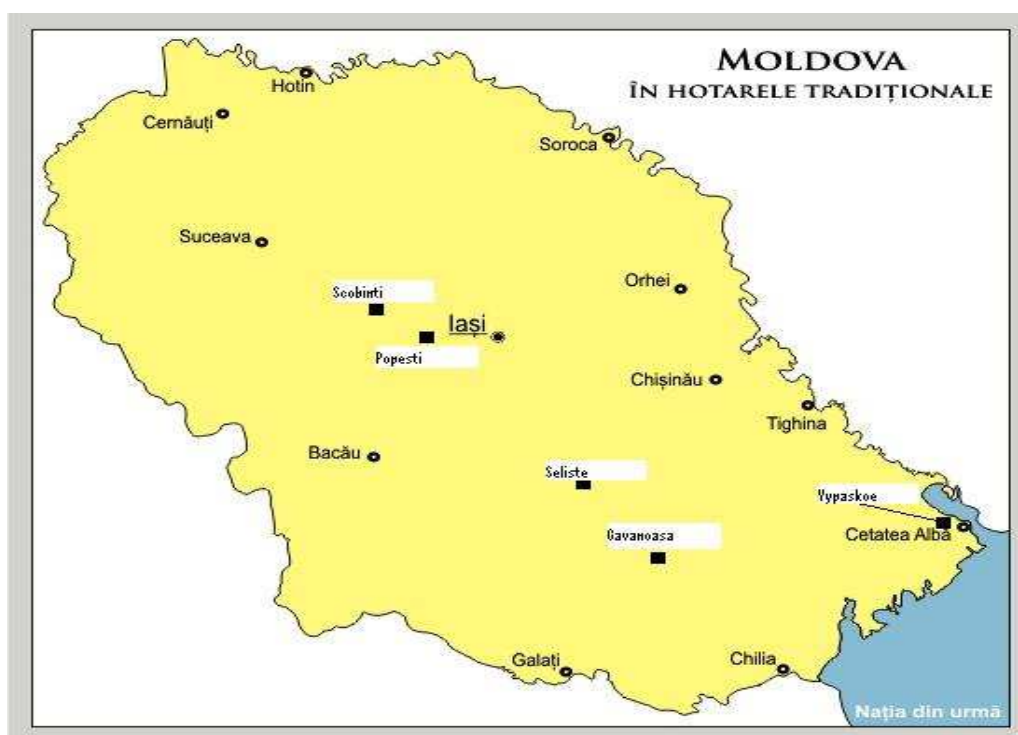
⁷¹ G. Coman, *Statornicie, continuitate*, p. 190; B. Mitrea, în SCIV, 21, 1970, 2, p. 346; C. Preda, *Circulația*, p. 408; V. Spinei, *Moldova*, p. 122; D. Gh. Teodor, *Descoperiri*, p. 144.

⁷² Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 354; C. Beda, *Descoperiri monetare antice și bizantine în județul Teleorman*, în CN, III, 1980, p. 141.

(jud. Ialomița),⁷³ Popești (jud. Iași)⁷⁴, Scobinți (jud. Iași)⁷⁵ și Seliște (raionul Nisporeni)⁷⁶, un miliaresion perforat găsit la Tarutino-Căușeni⁷⁷ și un follis la Tecuci⁷⁸.

Tabel 2: Monedele din argint.

Tabel 3: Monedele din aur.

⁷³ Ernest Oberlander-Târnoaveanu, "Barbaricum Apropiat", p. 364.

⁷⁴ A. Vâlcu, *Monede bizantine de aur descoperite în Dobrogea*, „Peuce”, VII, s.n., 2009, p. 365.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ S. Musteață, *Moneda bizantină*, p. 85.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

Ultimile monede descoperite la nord de Dunăre înainte de crearea themei Paristrion provin de la Nicephor II 3 folles, unul din Basarabia,⁷⁹ altul din Mehedinți⁸⁰ și ultimul de la Drobeta⁸¹.

Monedele din perioada 700-971 se grupează în trei zone geografice: pe de o parte zona Olteniei, pe de altă parte un areal ce cuprinde estul Munteniei, sudul Moldovei și Bugeacul, iar ultima zonă pare a fi arealul Vaslui-Iași.

Zona	Aur ⁸²	Argint	Bronz
Oltenia			18
E Muntenia, S Moldova, Bugeac	4	4	3
Vaslui-Iași	2	1	7

Monedele din Oltenia par a fi rodul unei circulații monetare, limitată e drept, la un areal de-a lungul Dunării. Pledează pentru acest lucru valoarea mică a monedelor cât și distribuția lor aproape neîntreruptă. Monedele din arealul munteano-moldo-basarabeian sunt vehiculate de migratori, 8 monede din 11, 73%, fiind din metal prețios. Zona Vaslui-Iași e, aparent, o combinație având 30% monede din metal prețios, dar moneda din argint de la Vaslui se poate datora unui raid migrator, iar monedele de aur din timpul lui Constantin VII stipendiilor plătite de bizantini pecenegilor. Rămâne problema monedelor din bronz, monede neincluse niciodată în plățile pentru migratori.⁸³ Simpla creștere de masă monetară, așa cum este explicată această prezență, nu explică și situația „receptorului”: cine vehicula aceste monede? Revenim la acele „aglomerări” demografice, poate nucleul unei formațiuni prestatale, poate o simplă „aglomerare”, dar existența ei explică, după noi, prezențele monetare. În sprijinul acestei afirmații pare a veni și distribuția monedelor după 971 din care datează 48 de monede grupate aproape neîntrerupt până în 1204. Probabil că viitoarele descoperiri vor aduce clarificări în ceea ce privește acest lucru.

POLITICAL REALITIES AND NUMISMATIC CONNECTIONS, IN THE SOUTH OF MOLDOVA IN THE 8TH-10TH CENTURIES

The South of Moldavia in the 8th-10th has few historical sources. History of this space is correlated with numismatic finds from this time which are grouped in 3 main areas: one in Oltenia, one in Vaslui-Iași area, and one in the eastern Muntenia, Southern Moldavia and Bugeac. The last one is corridor for the migratory peoples with 8 coins from gold and silver from 11 finds. The most interesting area is Vaslui-Iași zone who can be the center of a demographical cluster, or even a prestatal formation.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 87.

⁸⁰ Ernest Oberlander-Târnoveanu, „*Barbaricum Apropiat*”, p. 364.

⁸¹ Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Monede bizantine din colecțiile Muzeului Municipiului București. Secolele IX-XIII*, București, 2003, p. 238.

⁸² Monedele din aur din sec. VII-VIII mențin conținutul de aur intrisec la cote apropiate între 95,8% și 97,8%, W. A. Oddy, *The Debasement of Provincial Byzantine Gold Coinage from the seventh to ninth centuries*, in *Studies in Byzantine Gold Coinage* (edited by W. Hahn and W. E. Metcalfe), „Numismatic Studies”, 18, 1988, p. 136

⁸³ M. Salamon, M. Woloszyn, *Byzantine Coins from the 6th and the 7th Century Found in Poland and their East-Central European Context*, XIV International Economic History Congress, Helsinki 2006, Session 30, p. 3-4